

De collectiebeheerders

aflevering 18 Hans Post

KEES PLAISIER *

Johannes N.J. Post (Vlaardingen, 1959), volgde de Pabo en de Lerarenopleiding Biologie, werkte jarenlang als hoofd educatie van Diergaarde Blijdorp en is momenteel waarnemend hoofd Beroepsonderwijs, Educatie en Arbeidsmarkt bij de Dienst Stedelijk Onderwijs van de Gemeente Rotterdam. Hans is nog maar kort - sinds 2001 - collectiebeheerder van de schelpen, maar zijn band met het Natuurmuseum Rotterdam gaat terug naar 1979 toen hij zijn loopbaan bij de educatieve dienst van Diergaarde Blijdorp startte en het museum nog binnen de hekken van de dierentuin gevestigd was.

Hans Post is een veelzijdige collectiebeheerder op de achtergrond. Hij is coördinator van de malacologische collecties, hij heeft biometrisch onderzoek gedaan aan botten van meeuwen, zwanen en stormvogeltjes, hij deed mee aan vogelinventarisaties, hij beheert een grote eigen collectie schelpen, hij schrijft kinderboeken. En hij heeft ook nog een gewone baan. Al sinds 1978 houdt hij zich bezig met schelpen. Tijdens een Pabo-werkweek op Ameland moest er, onder leiding van Henk de Jong (nu collectiebeheerder stekelhuidigen en geen onbekende in het museum) een 'biotheek' gemaakt worden. Dat werkte als een blijvende inspiratiebron. Sindsdien is Hans schelpen blijven verzamelen. In zijn privé collectie ligt het accent op West-Europa en het Middellandse zee-gebied. Door zijn deelname aan de Waigeo Expedities zijn daar de nodige tropische schelpen aan toegevoegd. Zijn collectie gaat later - fasegewijs - naar het museum, maar pas als alles gedetermineerd en gelabeld is. De eigen collectie omvat 400 laden en is grotendeels op orde. Dat staat er nu zo laconiek, maar iedere verzamelaar weet hoeveel moeite het kost om je collectie 'op orde' te krijgen.

Schelpencollectie

In het Natuurmuseum is Hans sinds het najaar van 2001 collectiebeheerder en sinds vorig jaar coördinator van de afdeling malacologie, de schelpencollectie. (Sinds 2002 is de collectie verdeeld in zes afdelingen, te weten gewervelden, malacologie, entomologie, overige ongewervelden, herbarium en geologica, waarbij één van de collectiebeheerders optreedt als coördinator [red.]). Hans heeft, zoals dat een coördinator betaamt, in overleg met de overige vier collectiebeheerders een plan gemaakt, waarin het werk aan de collectie voor de komende jaren in kaart is gebracht. Dat omvat het collectieplan 2003 - 2006, waarin de doelstellingen en de noodzakelijke activiteiten vastliggen. Jaarlijks wordt er een activiteitenplan gemaakt. Op die manier worden de werkzaamheden van de collectiebeheerders op elkaar afgestemd, kan er een goed overzicht verkregen worden van de collecties, komt er een goede taakafbakening tot stand en worden de collecties taxonomisch geordend en opgeborgen. Er valt nog heel veel te doen: achterstallig onderhoud in het beschrijven,

HANS POST IN HET
SCHELPEDEPOT,
SEPTEMBER 2003.
[FOTO: KEES MOELIKER]

determineren, en registratie in de computer. Hans Post organiseert dat als een voortvarend manager en zorgt voor het overzicht. Het is een kwestie van stap voor stap werken aan de enorme hoeveelheid die er ligt. Voor wie het nog niet wist: de schelpenverzameling behoort, met bijna 30.000 monsters, tot de grootste deelcollecties van het museum.

Meeuwen en andere vogels

In de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft Hans Post zich bezig gehouden met biometrisch onderzoek aan meeuwen. Hij deed metingen aan botten van kokmeeuwen, zilvermeeuwen en vooral stormmeeuwen, maar ook knobbelzwanen en vale stormvogeltjes (die door middel van maceratie als een los, schoon skelet werden geconserveerd). Samen met Erwin Kompanje (nu collectiebeheerder zoogdieren) heeft hij toen aangetoond dat een oostelijke ondersoort van de stormmeeuw (*Larus canus heinei*) ook af en toe in West-Europa voorkomt. In de hand is deze meeuw met een

* [C.F. Plaisier is oud-bestuurslid van het Natuurmuseum en werkte bij het Historisch Museum Rotterdam; e-mail c.plaisier@chello.nl; www.priatnov.nl]

schuifmaat eenvoudig op onder- soort te brengen. Dit macereer- en meetwerk heeft ook opgeleverd dat het Natuurmuseum Rotterdam nu een verzameling van ruim 1000 meeuwskeletten heeft die voorzien zijn van een schat aan in- en uitwendige maatgegevens. Het aanleggen van die skelettencollectie is een verhaal apart. Hans en zijn mede-verzamelaar Erwin Kompanje zochten wekelijks op het strand en op andere plaatsen waar veel meeuwen voorkomen. Ze waren kind aan huis op de Maasvlakte en hadden ook vergunningen om op de terreinen van olieraffinaderijen en andere havenbedrijven naar dode meeuwen te zoeken. Ook deinsde het tweetal er niet voor terug om op de vluchtstrook te stoppen om verkeersslachtoffers op te rapen. Op die manier vergaarden ze een paar duizend vogelkadavers. Het verwerken van een verzamelde vogel verliep volgens een vast protocol (dat zeker in die tijd [de jaren '80] uitzonderlijk was). Eerst werd de soort en de leeftijd aan de hand van het verenkleed vastgesteld, daarna werden de uitwendige lichaamsmaten (vleugel, staart, snavel, poten, tenen, en nog veel meer) genomen. Vervolgens ging de meeuw 'uit zijn jas' en werden de botten en de schedel grof ontvleesd. Ondertussen werd inwendig naar de gezondheidstoestand, de maaginhoud en de geslachtsorganen (om vast te stellen of het een mannetje of een wijfje is) gekeken. Alles werd genoteerd op een standaardformulier. Dan was het tijd om de vieze en vette botten tot een compleet, schoon, los skelet te transformeren. Dat ging volgens de macereer-methode. In water met wat Biotex en bij een temperatuur van ongeveer 40 graden (in een broedstoof). Dat was smerig werk, want de stinkende drab moest na een week afgegoten worden door een appelmoeszeef en de botten ontsmet met bleekwater. Geen klus voor op het aanrecht thuis, zeker niet gezien de aantallen meeuwen die Hans en Erwin verwerkten. Destijds stelde het museum hiervoor een ruimte beschikbaar, het zogenaamde 'macereerhok', achter de filmzaal die toen nog naast Villa Dijkzigt stond. Weinigen waagden zich daar in de buurt en er mocht

alleen 's-avonds gewerkt worden, tot groot ongenoegen van 'vreemde figuren' die zich in het duister rond het gebouw ophielden. Hans schudt het hoofd en zegt "Ik ben blij dat ik me nu met schelpjes bezig houd".

Voor 'de meeuwenperiode' was Hans meer een vogelaar, een waarnemer van levende vogels. Voor SOVON Vogelonderzoek Nederland heeft hij (in de periode 1973-1977) meegedaan aan de inventarisatie voor de Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Dat deed hij in het atlasblok Broekpolder (Vlaardingen) en het atlasblok waar Diergaarde Blijdorp in ligt. Leuk werk en nuttig, maar je moest er wel heel vroeg voor uit je bed.

Blijdorp en publiceren

Jarenlang werkte Hans als hoofd educatie in Diergaarde Blijdorp. Daar heeft hij een tentoonstellings-

collectie aangelegd van skeletten, opgezette dieren en andere preparaten. De contacten met het Natuurmuseum zijn daardoor in die tijd verstevigd. Hij bemiddelde wanneer dierentuindieren kwamen te overlijden. Bij olifant Ramon, bij Como de giraffe en bij Sumatraanse tijger Boris heeft hij ervoor gezorgd dat ze een 'tweede leven' in het museum kregen. Ramon was een geval apart. Hij legde het loodje op een vrijdagmiddag, tijdens 'de daad' in zijn buitenverblijf. Dat betekende dat de kolos nog dezelfde dag in stukken moest worden gesneden en verplaatst naar een plek achter de schermen, zonder dat het publiek het bloedbad zou zien. Op zaterdagmorgen werd verder uitgebeend en op maandag lagen de nog tamelijk vlezige botten en de loodzware kop in de maceratiebakken van Naturalis. Een haastklus die met snijploegen van Blijdorp en het

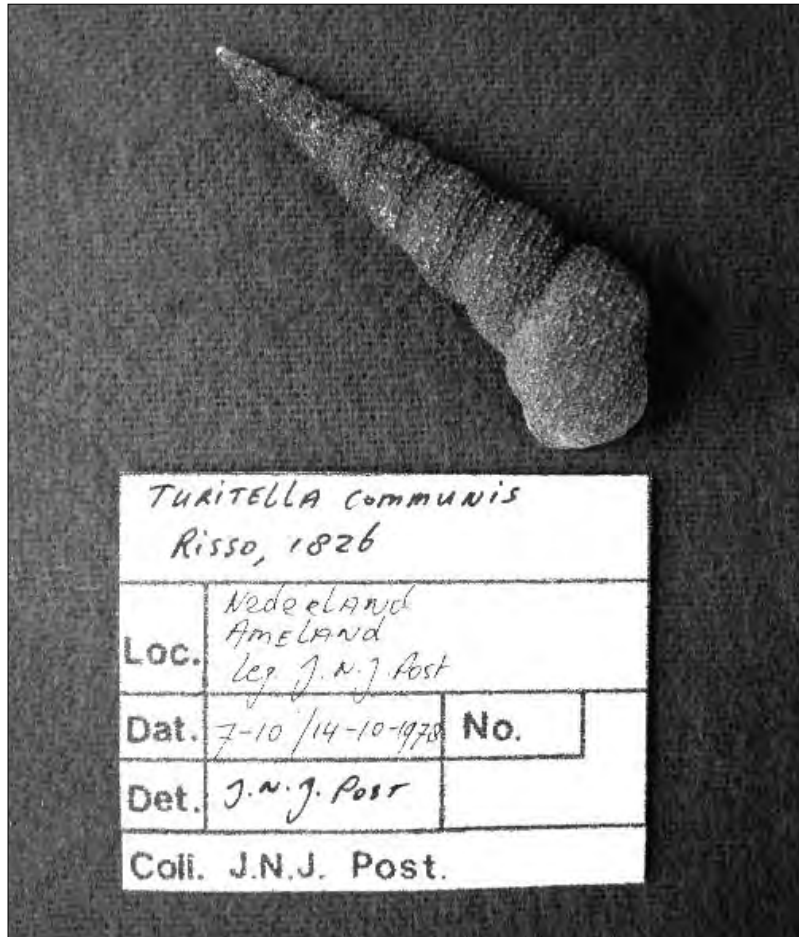
HANS POST BETREKT
GRAAG DE LOKALE
BEVOLKING BIJ ZIJN
VERZAMELACTIVITEITEN:
DOOM EILAND (PAPUA,
INDONESIË), WAIGEO
EXPEDITIE 2001.
[FOTO: KEES HEIJ]

museum in eendrachtige samenwerking werd geklaard.

Vanuit zijn functie in Blijdorp heeft Hans veel gepubliceerd. In gewone mensen taal, in Blijdorp Geluiden, in Dieren en in Tam Tam, waarvan hij enkele jaren redacteur was. Zo is een indrukwekkende publicatielijst ontstaan. Misschien wel de kroon op dat werk zijn de kinderboeken die hij heeft geschreven: Het Dierentuinboek voor Kinderen (Ploegsma 1998), Van Kop tot Staart (Lemniscaat 2002) en, in voorbereiding, Kriebelpoten en Kwispelstaarten (Lemniscaat). Tussen de bedrijven door waren er natuurlijk ook de wat zwaardere publicaties, bijvoorbeeld over de eerder genoemde oostelijke ondersoort van de stormmeeuw, over het gebruik van de computer in de ornithologische biometrie, over geslachtsdeterminatie bij de ooievaar en de biometrie van het vaal stormvogeltje en de knobbelzwaan (zie het lijstje aan het eind van dit artikel). Een van zijn laatste wapenfeiten is de herontdekking, samen met Kees Heij en Kris Tindige, van het Bruijns boshoeven op het Indonesische eiland Waigeo. Die vogel houdt hem, en een aantal van zijn mede-collectiebeheerders, nog steeds bezig.

Eigenwijze nieuwsgierigheid

Hans werkt bij voorkeur met mensen in projecten waarin iets concreets bereikt kan worden. Dat doet hij in zijn werk bij de Dienst Stedelijk Onderwijs van de Gemeente Rotterdam. Maar bij het Natuurmuseum kan hij zich als coördinator van de malacologische collecties ook behoorlijk uitleven. Zijn voorkeuren onder schelpen zijn waarschijnlijk terug te voeren op zijn eigenwijze nieuwsgierigheid. Hij houdt van schelpensoorten die alledaags zijn, maar waar eigenlijk niemand belang in stelt (schaalhorrens [*Patella's*] bijvoorbeeld). Hans vindt het dan juist de moeite waard om de verschillen en de variaties te ontdekken. Of het moet een schelpensoort zijn die opportunistisch is, zich aan allerlei lastige milieus weet aan te passen. Zulke schelpen (Nassaridae bijvoorbeeld) kunnen rekenen op de sympathie van Hans. Eigenwijze nieuwsgierigheid, oog

PENHOREN (*TURITELLA COMMUNIS*) DOOR HANS POST VERZAMELD OP AMELAND IN 1978: DE EERSTE SCHELP UIT ZIJN GROEIENDE VERZAMELING. [FOTO: KEES MOELIKER]

voor het dwarse in mens en dier en het vermogen om de dingen eenvoudig uit te leggen. Eigenschappen om jaloers op te zijn. Hans Post heeft ze en het Natuurmuseum pikt er een graantje van mee.[]

Publicaties

- Post, J.N.J., 1984 - Inventariseren in een dierentuin - Vogeljaar 32: 27-31
- Post, J.N.J. & F. Rueb, 1986 - Ooievaars in Diergaarde Blijdorp - de Harpij 5 (1): 3-4
- Post, J.N.J. & F. Rueb, 1987 - Bigamie bij ooievaars (*Ciconia ciconia*) - Vogeljaar 35: 325-327
- Post, J.N.J. & E.J.O. Kompanje, 1989 - Stormmeeuw (*Larus canus canus*) van 23 jaar - Vogeljaar 37: 171
- Post, J.N.J., E.J.O. Kompanje & F. van Bommel, 1989 - Het gebruik van de computer in de ornithologische biometrie - Vogeljaar 37: 193-199
- Kompanje, E.J.O. & J.N.J. Post, 1990 - Oostelijke stormmeeuwen *Larus canus heinei* in Nederland en West Europa - Limosa 63: 2-6
- Post, J.N.J. & F. Rueb, 1990 - Ooievaars ontspoord - Vogeljaar 38: 255-256
- Post, J.N.J., F. Rueb & R. Belterman, 1991 - Geslachtsbestimmung beim Weißstorch (*Ciconia ciconia*) - Journal für Ornithologie 132: 99-101
- Kompanje, E.J.O. & J.N.J. Post, 1991 -

- Zeer jong konijn uit de maag van een stormmeeuw - Huid en Haar 10: 100-101
- Kompanje, E.J.O. & J.N.J. Post, 1993 - Nieuwe vondsten van Russische stormmeeuwen in Nederland - Dutch Birding 15: 254-258
- Post, J.N.J., W. Beekhuizen & E.J.O. Kompanje, 1998 - Biometrics of the mute swan *Cygnus olor* based on a sample of 45 individuals - Deinsea 4: 1-11
- Post, J.N.J., 1998 - Biometrics of 35 specimens of the Leach's storm-petrel *Oceanodroma leucorhoa* from a wreck in southern Portugal - Deinsea 4: 77-89
- Post, J.N.J., 1999 - Waigeo Expeditie 1: op zoek naar een uitgestorven (?) vogelsoort - Straatgras 11(4): 50-53
- Post, J.N.J., 1999 - Mambruk - Blijdorp Blad 48(6): 16-19
- Heij, C.J. & Post, J.N.J., 2001 - Bruijn's Brush-turkey *Aepyodius bruijnii* rediscovered on Waigeo - Megapode Newsletter 15:2-5
- Post, J.N.J., 2001 - De herontdekking van het Bruijns boshoeven *Aepyodius bruijnii* - Straatgras 13(1): 2-7.
- Moeliker, C.W., Heij, C.J., Post, J.N.J. & Kompanje, E.J.O., 2003 - A new, a forgotten and a lost specimen of Bruijn's Brush-turkey *Aepyodius bruijnii* - Megapode Newsletter 17(1): 2-8